Turkish Studies

Volume 14 Issue 6, 2019, p. 2923-2937

DOI: 10.29228/TurkishStudies.38827

ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 30.09.2019

✓ Accepted/Kabul: 20.10.2019

✍ Report Dates/Rapor Tarihleri: Referee 1 (14.10.2019)-Referee 2 (17.10.2019)

This article was checked by intihal.net.

MEDYADA DEMOKRATİK AÇILIM VE BİR İLETİŞİM KRİZİ OLARAK HABUR VAKASI: ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM

M. Mücahit KÜÇÜKYILMAZ*

ÖZ

22 Temmuz 2007 sonrası hızlanan Türkiye'nin siyasileşme ve sivilleşme süreci, 29 Mart 2009 mahalli seçimlerinden sonra yeni bir açılımla iyice ivme kazandı. Adına "Kürt açılımı" denilen ve 2009 yılı ortasında Kürt sorununu çözme niyetiyle başlayan bu açılım süreci aslında o zamana kadar görülmemiş bir toplumsal, siyasal ve bürokratik destek elde etmesine rağmen, aynı yılın 19 Ekimine gelindiğinde Habur'da büyük bir krizle karşılaştı.

Sağlıklı işleyen normal süreçlerde dahi bir stratejik iletişim planı çerçevesinde hareket etmek gerekirken, PKK'lı teröristlerin teslim olma sürecinin bir örgüt şovuna dönüştüğü Habur krizi özünde bir iletişim krizi olarak ortaya çıktı ve sürecin tamamını olumsuz etkilediği gibi Kürt sorunu konusunda yeni travmalara da yol açtı. Sonuçta terör örgütü PKK ve onun o günkü siyasal uzantısı DTP içindeki art niyetli güçlerin varlığının ve süreci semboller savaşına çevirmeleri ihtimalinin yeterince hesaplanmadığı ortaya çıktı. Oysa başta ana akım medya olmak üzere, kamuoyunda oluşan olumlu algı, PKK'nın silah bırakması ve kanın duracak olması gibi argümanlar üzerinden bilinçli bir iletişim stratejisi ile desteklenebilirdi. Çeşitli gazetelerde yazan dönemin etkili gazetecilerinin görüşlerinin de analize tabi tutulduğu bu makalede, demokratik açılım gibi tarihi süreçlerde inisiyatifin elde tutulması ve kamu gücünün diğer aktörleri kontrol altında tutması kadar, sürecin ilgili aktörleri arasındaki iletişiminin ve medya üzerinden olumlu kamuoyu algısı inşa edilmesinin önemi üzerinde de durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Demokratik Açılım, İletişim Krizi, Habur Olayı, Medya.

* Dr., T.C. Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanı, E-posta: mucahit@tccb.gov.tr

DEMOCRATIC INITIATIVE IN THE MEDIA AND THE HABUR CASE AS A COMMUNICATION CRISIS: A CRITICAL APPROACH

ABSTRACT

The democratic initiative process, launched in Turkey in mid-2009 with the intention of resolving the Kurdish problem, encountered a great crisis in Habur on October 19 despite having garnered unprecedented social, political and bureaucratic support.

Even in healthy and normal process, actions should be taken in line with a strategic communication plan. However, when PKK terrorists' surrender in Habur turned into a show for the group, it essentially became a communication crisis, which had a negative impact on the entire process while also causing new traumas in the Kurdish problem. As it turned out in the end, the possibility that there might be forces within the PKK terrorist organization and its then-political extension, the Democratic Society Party (DTP), who had ulterior motive, and that they might turn the process into a battle of symbols had not been calculated sufficiently. However, the positive perception among the public could have been supported especially via the mainstream media with a conscious communication strategy by means of arguments such as the PKK's laying down arms and the blood shed coming to an end. This article, which analyses the views of influential journalists, writing for various newspapers, of the era, emphasizes, in such historical processes as the democratic initiative, the importance of building a positive public perception via the media and of the communication between the relevant actors of the process as well as the significance of holding the initiative and of public's control over other actors.

STRUCTURED ABSTRACT

This study questions the media repercussions of the process that was started in Turkey in 2009, known as the "Kurdish Initiative", in order to solve the Kurdish problem, resulting in the Habur crisis. It examines the negative consequences of the emergence of this process as a communication crisis, which should be acted within the framework of the strategic communication plan. For this reason, the views of journalists writing in various newspapers of the period were evaluated. In addition to public power, the importance of media building public perception has been emphasized.

In this study, the conditions that prepare the democratic initiative were examined. It is stated that the problem should be considered not only by the military but also in the base of society and politics.

Then, the process of democratic initiative was passed and what was done about it was explained. The AK Party government has worked on a new and comprehensive initiative for the liquidation of the terrorist organization and the removal of PKK members from the mountains.

In the section where the initiative is analyzed through the media, the problem is perceived through the eyes of journalists. June July May 2009 marked the beginning of the process on the Kurdish issue, the public opinion continued to take shape from bottom to bottom during the months of June-July. At the beginning of August, the workshop organized at the Police Academy under the leadership of Interior Minister Bashir Atalay and met with intense criticism from the opposition, the indicators of concrete steps to be taken on the issue began to appear in the press. As for the attitude of the groups that constitute the most important part of the initiative in terms of media repercussions, two different perspectives that began to appear in the Doğan Group against the initiative in the first week of August have alternately appeared in the news pages of Hürriyet and Milliyet newspapers. A wide variety of authors' comments were observed, suggesting that the group was pursuing political balances, and the attitude continued at the newspaper level. The Ciner Group, which has had problems with the SDIF in the past, has drawn an image in favour of the initiative in terms of its general approach. Although it does not have very influential figures at columnist level, the Haberturk newspaper under the direction of Fatih Altaylı supported the initiative with its news and commentary.

In the section where the Habur case was handled as a communication crisis, the appearance of PKK members who were treated as heroes in Habur in front of the crowd in guerrilla-style camouflage suits and bags made a shocking impact on Turkish public opinion. As this shocking symbolic event turned into the Khabur crisis with the images and publications published in the media, criticism of the initiative process being carried out by Imrali began to be voiced more loudly by the opposition.

As the main actor, the Interior Ministry remained passive due to lack of communication on Crisis Management. The government aimed to provide comforting messages to the sections of society that were uncomfortable with the initiative, and was looking for ways to strike a balance between the elements of Turkish and Kurdish origin, signalling deterioration in favor of the latter. But it was too late for measures to be taken in the process of creating the factors that triggered the crisis, such as creating a good communication strategy and public relations work. Within this framework, many problems have affected the crisis management performance of the Interior Ministry, which manages the process.

Looking at the risk analysis of democratic initiative;

- Indexing the political agenda to full initiative,
- Social tension and dissociation over the issue,
- Authority gap and indecision,
- Failure to meet the expectations of the parties,
- Imrali gaining power and PKK taking the initiative,
- Government losing public support

was important.

The measures to be taken for this should have been:

- First, the perception of the state's incapacity had to be removed.
- Imrali and the lamp had to be secured.
- The counterterrorism and democratization steps had to be carried out in parallel.
- Concrete and radical steps had to be taken.
- The risk of social conflict had to be addressed.
- Disarmament should have been given priority.

The dangers pointed out in the above analysis were the potential risks that had manifested themselves since the days when the initiative came to the social agenda. In the aftermath of the Khabur crisis, it was seen that this potential was poured into action. Moreover, the fact that the Democratic initiative package came to the agenda of the parliament on 10 November 2009 led to an unnecessary scheduling debate in terms of communication management and resulted in the initiative process being locked on symbols again. On November 27-28, street demonstrations and provocations by the PKK led by the KCK took place, both on the anniversary of the founding of the PKK and on the excuse of Öcalan's "my place is narrow" crisis in Imralı. The most critical incident during this period was when a citizen in Muş grabbed a rifle and fired at demonstrators. This incident, in which the social catastrophe is over, can be considered as a sign that the perception of state authority is starting to be questioned by the citizen and that individuals are at risk of trying to solve their own problems themselves.

The state wanted to demonstrate its authority through Operation KCK houses at the end of December. But the symbolic impact of these operations, which took place immediately after the closure of the DTP, both on the aggrieved party's mass and the handcuffing of the mayors, locked in debates beyond their own reality, once again made the process of democratic initiative difficult.

By the end of 2009, it can be said that the initiative process had shifted more towards the Roma and Alevi axis with the crises that developed as a result of Habur, Öcalan's prison boycott, street demonstrations by the PKK, the closure of the DTP and the KCK operations. In order for the Kurdish dimension of the Democratic initiative to succeed, a strong political center that will ensure a balanced structure of ethno-cultural and political differences between the East and west of the country must act with the awareness that perception precedes reality by using its deterrence feature when necessary. For this purpose, it is necessary to have a communication plan in order to prepare for both normal processes and crisis situations. Otherwise, it is inevitable that malevolent actors will turn such processes into a war of symbols and lose hope of a solution in such an environment. In this context, in similar situations where perception can prevent knowledge and reality, both the actors who carry out the process and the media, who carry the mission of bringing society to a good future environment and developing a democratic environment, have great responsibilities.

Keywords: Democratic Initiative, Communication Crisis, Habur Incident, Media.

Giriş

Lügatte “açılma işi”, “kapalı olmaktan kurtulma hali” ya da “bir kısaltma ya da formülün açık biçimi” (Türkçe Sözlük,2005:15) şeklinde tarif edilen açılım, sorun çözme yaklaşımlarının genel adı olarak değişen her sosyo-politik ortamda olduğu gibi Türkiye’de de sıkça kullanılan bir sözcük haline gelmektedir. Yıllardır iç ve dış konjonktür tarafından belirlenen statükonun dilediği çerçevede kalan sorunlar sürdürülemez hale geldikçe çözümü icbar etmekte, özellikle siyasal temsil konusundaki talepler yönetim merkezinde güçlü biçimde dile getirilmektedir. Kitle iletişim araçlarıyla dünyayı takip eden, duyarlılık ve bilinç kazanan bireylerden oluşan toplumlar, artık inisiyatif almakta ve siyasal aktörleri dönüşüme zorlamaktadır. 21. yüzyılda, 20. yüzyıla özgü siyasal aktörlerin ve devletlerin yönlendirdiği kitlelerden çok, bu yapıları dönüşüme zorlayan halk hareketlerinin daha düzenli sivil toplum örgütleri etrafında toplandığı görülmektedir. Retoriğin ve güvenlik eksenli Soğuk Savaş politikalarının kitleler üzerinde eskisi kadar ikna edici olamadığı, kaba demagojinin çift kutuplu dünya şartlarına göre daha kolay kendini belli ettiği bir siyaset ortamı, Doğu Avrupa’dan başlayarak Kafkasya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika gibi çoğu II. Dünya Savaşı sonrası modern ulus devlet olarak ortaya çıkmış ülkelerde hızla yayılmakta; bu bölgelerde bir bakıma II. Kuşak Demokratikleşme Süreci başlamaktadır. Ulus devlet ve demokratikleşme tecrübelerini II. Dünya Savaşı öncesinde yaşamış olmakla birlikte, I. Kuşak Demokratikleşme sürecini temsil eden Avrupa ülkelerini geriden izleyen Türkiye’de bir yandan, uluslaşma sürecinin doğurduğu antidemokratik sorunların çözümünü konuşma eğilimi artmakta, diğer yandan geçmişin hukuk dışı uygulamaları halkın ve hukukun huzuruna getirilmektedir.

Bu süreçte etkili olan sivil toplumun zorlayıcı gücü 1960’ların ortasında ve 70’lerde yaşanan halk hareketlerinde de kendisini göstermişti. Fakat kolayca manipüle edilebilen ve çatışmaya dönüşebilen bu ideolojik hareketler, daha çok sendikal hareketler ile öğrenci liderlerinin elindeydi ve güdümlü bir heyecanla refleks göstermekteydi. Soğuk Savaş’ın bitimine denk gelen 1990’larda beliren yeni sivil toplum dili ise, daha bağımsız, partiler ve ideolojiler üstü hareketler olarak dikkat çekmektedir. Toplumun kendisini mağdur hisseden kesimleri bu taze ama hukuken bilinçli bir şekilde hareket eden sivil toplum kuruluşlarına, daha geniş anlamda insan hakları örgütlerine sığındılar. Bugün gelinen noktada, toplum, devletten beklentilerini daha örgütlü, etkili ve demokratik yöntemlerle dile getirebiliyorsa, başta devlet olmak üzere siyasal aktörleri açılım sözcüğüyle tanışmaya zorlayan dinamiklerin başında bu bilinçlenme faktörünün geldiğini belirtmek gerekmektedir.

1. Demokratik Açılımı Hazırlayan Şartlar

Açılım kavramı, AK Parti iktidarının ilk döneminde, 2006 yılında Alevi açılımı ile ciddi biçimde gündeme girdi. Ardından 27 Nisan 2007 e-muhtırası, 22 Temmuz 2007 seçimleri ve AK Parti’ye açılan kapatma davası ile süreçte uzunca bir kesinti yaşandı. Kasım 2008’de, 29 Mart 2009’da yapılacak yerel seçimler öncesi ana muhalefetten bir sürpriz geldi: Dönemin CHP lideri Deniz Baykal, İstanbul Sultangazi’de çarşafli kadınlara CHP rozeti takarken, olay, kamuoyunda “çarşaf açılımı” olarak adlandırıldı ve parti içinde tartışmalar yaşandı. Ancak “seçim yatırımı” ve popülizm eleştirilerine uğrayan Baykal’ın CHP’sinin yerel seçimlerden iyi bir sonuçla ayrılması, çarşaf açılımının siyaseten işe yaradığı, en azından oy kaybettirmediği izlenimini uyandırdı.

22 Temmuz 2007 sonrası hızlanan Türkiye’nin siyasileşme ve sivilleşme süreci, 29 Mart 2009 mahalli seçimlerinden sonra yeni bir açılımla iyice ivme kazandı. Hükümet, dönemin İçişleri Bakanı Beşir Atalay’ın koordinatörlüğünde muhalefet partileri, sivil toplum temsilcileri, medya kuruluşları ve dış aktörlerle görüşmeler gerçekleştirerek Kürt meselesine el attı. Adına Kürt açılımı, demokratik açılım veya millî birlik projesi denen bu süreç, bir anda Türkiye’nin ana gündem maddesi haline geldi. Peki, Türkiye Cumhuriyetini, Kürt meselesini devlet ciddiyetiyle ele alıp bir açılım başlatmaya sevk eden şartlar nasıl oluştu?

En yaygın adıyla demokratik açılım, 1980’lerin başından beri Türkiye’nin başını ağrıtan ve terör şeklinde ortaya çıkan Kürt sorununda sivil siyasetin ilk kez açık biçimde elini taşın altına koyması

anlamına gelmektedir. Zira özellikle 1993'ten sonra soruna güvenlik perspektifinden yaklaşan siyasetçiler, neredeyse bütün sorumluluğu askerin üzerine yıkarak inisiyatif almaktan kaçınma yolunu seçmişlerdi. Asker ise, kendine özgü mücadele yöntemleriyle, olağanüstü hal uygulamaları, silahlı hava ve kara operasyonları düzenleyerek bir bakıma sorumluluğunu yerine getirdi. Fakat sorunun bir de sosyo-kültürel boyutu vardı: Etnik kimliğini oluştururken öteki algısını Türk kavramı üzerinden inşa etmeye başlayan, geç kalmış Kürt milliyetçiliği ile Türk milliyetçiliği karşılıklı olarak birbirini etkilemekte ve giderek düşman kardeşlere dönüşmekteydi. İşte tam bu noktada siyasi iktidarın sorumluluğu ortaya çıkmakta; devlet eliyle yürütülecek bir sosyal restorasyon zorunlu hale gelmekteydi. Ancak gerek 1991'den 2002 yılına kadar geçen istikrarsız koalisyon dönemlerinde hükümetlerin risk ve inisiyatif alınamaması, gerekse 16 Şubat 1999'da Teröristbaşı Abdullah Öcalan'ın yakalanması üzerine terörle mücadelede nihai zaferin elde edildiği kanaatinin oluşması, sosyo-kültürel planda yürüyen gerçekliğin algılanmasını bir süre perdeledi.

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın 12 Ağustos 2005'teki Diyarbakır konuşmasında "Kürt sorunu" ifadesini kullanarak (www.arsiv.ntv.com.tr/news/337184.asp,2005) bu konuda devletin birçok hata yaptığını dile getirmesini haklı kılacak bir sosyo-kültürel ortam bulunmaktaydı. Zira o günlerde DEHAP, sonrasında Demokratik Toplum Partisi tarafından siyasal olarak temsil edilse de TBMM dışında kalan geniş bir kitle ile halen dağda eli silahlı grupların varlığı söz konusuydu; dolayısıyla adı teröre indirgenerek askeri güçlere havale edilen ve 6 yıl önce çözüldüğü zannedilen sorun, toplum ve siyaset katında tezahür etmişti. Buna, örneğin 2000 yılı Eylülünde Almanya'nın Köln şehrinde 150 bin kişinin katılımıyla düzenlenen "8. Kürdistan Demokrasi, Barış ve Özgürlük Festivali" gibi etkinliklerle gücünü gittikçe arttıran PKK diasporası da eklenirse, "Kürt Sorunu" ifadesinin o günlerde tekabül ettiği gerçeklik zemini daha kolay anlaşılabilir. Devlet, daha doğrusu Başbakan Erdoğan'ın liderliğindeki siyasal iktidar, sorunu tespit etmiş, 2006'yı da çözüm yılı olarak düşünmüştü; ancak özellikle 2005'in sonlarında, 9 Kasım'da yaşanan Şemdinli olayı, çözümün ertelenmesine giden yolu açtı. Ardından erken başlayan Cumhurbaşkanlığı seçimi tartışmaları, Hrant Dink cinayeti, Cumhuriyet gazetesi ve Danıştay provokasyonları, Ankara Ulus'ta patlayan bomba derken, muhalefetin "rejim sorunu" olarak adlandırdığı süreç başladı. 2007 ve 2008 yıllarında konjonktürel şartların engellediği demokratik açılım, 2009 yazında sadece Kürt kökenli T.C. vatandaşlarını değil, kendilerini yönetimin merkezinden dışlanmış hisseden Alevi ve Roman vatandaşları da kapsayacak biçimde kamuoyuna açıklandı. Aslında bu süreç, içerdiği pek çok krizlerin işaret ettiği üzere, devletin temsilcileri ile birlikte Cumhuriyet'in kurucu iradesiyle o güne kadar herhangi bir sorun yaşamamış olan ve genellikle İç Anadolu ve ülkenin batı kesimlerinde mukim Türk vatandaşlarının, Türkiye'ye dair tarihsel, kültürel, toplumsal ve siyasal gerçekliklerle yüzleşmesi anlamını da taşımaktadır.

2. Demokratik Açılım Süreci

AK Parti Hükümeti, terör örgütünün tasfiyesi ve PKK'lıların dağdan indirilmesi için yeni ve kapsamlı bir açılım üzerinde çalışırken, dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Kürt sorununun çözümüne dönük yeni bir açılım tartışmalarına 7 Mayıs 2009'da Prag'a giderken uçakta yaptığı açıklamayla katıldı. "İster terör, ister Güneydoğu, ister Kürt meselesi deyin, bu Türkiye'nin birinci sorunudur. Halledilmesi lazımdır" diyen ve artık asker, sivil herkesin açık bir şekilde konuştuğunu belirten Cumhurbaşkanı Gül, Kürt sorunuyla ilgili "iyi şeyler olacak" diyerek, ortada tarihî bir fırsat bulunduğunu ve bunun kaçırılmaması gerektiğini dile getirdi (www.star.com.tr,2009). Kamuoyunda ve siyasetçiler arasında yankı bulan bu açıklamaya destek, Azerbaycan'a hareketinden önce Atatürk Havalimanı'nda gazetecilerin sorularını cevaplayan Başbakan Erdoğan'dan geldi:

"Cumhurbaşkanı iyi niyetini ortaya koymuş; kötü şeyler olacağını mı söyleseydi? Ne güzel işte... İyi şeyler olacağını söylüyor. Herkes iyi şeyler yapmanın gayreti içinde olursa, iyi şeyler olur; ama kötü şeyler olacağı beklentisi içinde olursak, o ülkede kötü şeyler olur. Ben de iyi niyetli olarak, iyi şeylerin olmasını temenni ediyorum." (byegm.gov.tr,2009)

Fakat CHP ve MHP muhalefeti bu yaklaşıma tepkiliydi. Türkiye'nin, son zamanlarda, birdenbire tarihî fırsatlar yakaladığına yönelik resmî açıklamalar dinlediklerini kaydeden Ana Muhalefet Lideri Deniz Baykal, “Bu tarihi fırsat nedir?” diye sordu:

“Bu tarihi fırsat nedir? Türkiye, sorunlarla karşı karşıyayken, devletin en sorumlu noktalarındaki insanlar, ‘tamam, tarihî bir fırsat yakaladık, bu işleri çözüyorum’ mesajını rahatlıkla veriyorlarsa, ‘bir dakika ne oluyor’ diye sormamız gerekir.” (www.cnnturk.com, 2009)

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli ise, “Sorunlu ve izaha muhtaç bir değerlendirme. İddia edilen bu mutabakatın niteliği, içeriği ve tarafları bir an önce açıklanmalıdır” (radikal.com.tr, 2010) diyerek Kürt sorununa yönelik çözüm adımlarına karşı sergileyecekleri ihtiyatlı ve mesafeli tavrın işaretlerini vermekteydi. “Kürt sorunu”nun Türkiye’nin birincil meselesi olarak gösterilmesinin doğru bir yaklaşım olduğunu belirten DTP Genel Başkanı Ahmet Türk, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’a, demokratik açılım konusunda bir çağrıda bulundu: “Hükümet ve Başbakan inisiyatifi eline alarak barışa önemli bir katkıda bulunabilir.” (www.haberler.com, 2009)

Ancak İmralı adasında hapis yatan Teröristbaşı Abdullah Öcalan’ın da bir yol haritası açıklayacağını konuşulduğu Temmuz 2009’da “tarihî fırsat” ifadesiyle tam olarak neyin kastedildiği kamuoyunda pek anlaşılmadı. Bu çerçevede, mevcut problem, 19. yüzyıldan tevarüs eden Şark meselesinin bir devamı olarak düşünülürse, tarihî fırsatın niteliğine dair bir analiz yapmak kolaylaşabilir. Türkiye’nin 2009 ortasında içinde bulunduğu şartlarda, Kürt meselesiyle ilgili olarak tarihî ve coğrafi faktörlerin kesiştiği üç önemli çözüm alanı belirmektedir:

1. Ulusal Ölçek: Türkiye sınırları içinde artık kan dökülmemesi ve geçmişteki gibi bir ortak aklın çözümü getirmesi gerektiği yönünde bir çözüm iradesi belirmeye başlamıştır. Toplumun yanı sıra, siyasilere, medyanın ve sivil toplum kuruluşlarının önemli bir kısmı, çatışma ortamından bıkkınlık göstererek artık sorunun değil, çözümün gündeme gelmesi gerektiği noktasında genel bir uzlaşmaya varmış gibidir. Bu iradenin, 2009 Ağustos ayındaki MGK bildirisinde kısmen görülen askerî-sivil bürokratik desteğin yanında, her zamankinden güçlü bir toplumsal desteğe sahip olduğuna dair işaretler alınmaktaydı.

2. Bölgesel Ölçek: Dışişlerinde “komşularla sıfır problem” stratejisi uygulayan Türkiye, özellikle terörle mücadele konusunda İran, Irak ve Suriye gibi ilgili bölgesel aktörlerin de desteğini almış durumdaydı. Hatta 2008 başında düzenlenen sınır ötesi operasyon sonucu ilişkilerin gerildiği Kuzey Irak Yönetimi de, sonrasında PKK’nın silah bırakmasından yana olduğunu açıklamıştı.

3. Küresel Ölçek: Türkiye, en son Nabucco Boru Hattı Anlaşması ile görüldüğü üzere, Balkanlar, Kafkasya, Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Orta Asya’nın kesişim noktasında yer alan stratejik bir ülkedir. Tarihî birikimi diplomatik alana yansıtmaya başlaması, onu, bu bölgelere ulaşmak isteyen küresel aktörler açısından vazgeçilmez kılmakta; bu nedenle terörden arınmış, istikrarlı bir Türkiye, hem bölgesi için katkı sağlayacak, hem de Avrupa, Amerika ve Rusya’nın da çıkarına olacaktı. (Küçükylmaz, 2008)

Öte yandan, seçimlere iki yıl kala, görev süresinin tam ortasında, AK Parti iktidarının demokratik açılımı başlatması, siyasi fayda-maliyet analizinin yapılmasını gerektirmekteydi; zira Türkiye’de seçimle iş başına gelen sivil iktidarların ülkenin köklü sorunlarını çözmek için riskli adımlar atması pek rastlanan bir durum değildir. Muhalefetten daha önceki yeni Anayasa değişikliği çalışmasında olduğu gibi gelebilecek, “İktidar bizi devre dışı bırakıyor” ve “Dayatma yapıyor” eleştirilerinin önünü almak için, içi boş bir açılım paketiyle kamuoyunun karşısına çıkmıştı. Hükümetin beklentisi, bu boş paketi her görüşten siyasi ve toplumsal temsilcinin elbirliğiyle doldurması olduğu halde, açılıma hem şekil, hem de muhteva yönünden itiraz eden CHP öncülüğündeki muhalefet, “Açılımın içi boş” eleştirilerini dile getirdi. Zamanla hükümetin de kafasının berrak olmadığı, paketin üzerinde halen çalışılmakta olduğu izlenimi yayılırken, konunun iki ayrı tarafında farklı beklentiler oluşmaya başladı. Bir tarafta üniter devlet yapısının tartışılması, Anayasa’da Türk ve Kürt ibaresinin

birlikte yer alması, Kürtçenin ikinci resmî dil olarak kabul edilmesi gündeme gelirken; diğer tarafta yılın başında faaliyete geçen TRT 6 gibi kültürel ve dile dair alanlarda birtakım sembolik genişlikler sağlanacağı dile getirilmekteydi. Bunlar, yerel radyo ve televizyonlara Kürtçe kısıtlamalarının kaldırılması, Kürtçenin okullarda seçmeli dil haline getirilmesi, yer ve kişi isimlerinde Kürtçeye izin verilmesi, bazı üniversitelerde Kürt enstitülerinin kurulması ve hapisanelerde Kürtçe yasağının kaldırılması gibi başlıklardan oluşmaktaydı. Ayrıca Türk Ceza Yasası'nın etkin pişmanlığı düzenleyen 221. maddesinde PKK'lıların teslim olmasını hızlandırmak için "ihbar" ve "pişmanlık" koşullarının kaldırılması yönünde düzenleme yapılacağı da dile getirilmekteydi. Böylece terör eylemlerine katılmadığı Türk makamları tarafından da saptanmış olan PKK'lılar, silahlarını bırakarak güvenlik güçlerine teslim oldukları takdirde, dağdaki arkadaşını veya Türkiye içindeki militan kadroları ihbar etmek mecburiyetinde olmayacağı gibi, "pişmanlık ifade etmek" zorunda da kalmayacaktı. Dikkat edilirse, sıralanan bütün bu maddeler, dönemin İçişleri Bakanlığı uhdesindeki demokratik açılım sürecinin kontrollü bir iletişim stratejisi çerçevesinde yürütülmemesinden kaynaklanan ihtimaller dizisi şeklindeydi ve bu boşluk kamuoyunda spekülasyonların gündemi belirlemeye başlamasına yol açmaktaydı. Haliyle bu iletişim problemi, özellikle medya üzerinden kamuoyuna yürütücü aktörlerin kafa karışıklığı yaşadığı izlenimi olarak yansımaktaydı.

3. Medya Üzerinden Bir Açılım Analizi

Kürt sorunu konusunda 2009 Mayıs başında işaretleri verilen süreç, kamuoyunda Haziran-Temmuz ayları boyunca dipten dibe ilerleyerek şekillenmeye devam etti. Ağustos ayı başında İçişleri Bakanı Beşir Atalay öncülüğünde Polis Akademisi'nde düzenlenen ve muhalefetin yoğun eleştirileriyle karşılaşan çalıştayla birlikte, konuya dair somut adımlar atılacağına göstergeleri basında yer almaya başladı.

Sabah yazarı İbrahim Kalın'ın "Sorundan Açılıma" (sabah.com.tr, 2009) başlığıyla kaleme aldığı yazı, temel vurgusu itibariyle, Türkiye'nin artık Kürt sorunu, Alevi sorunu gibi "sorunlu ifadeler değil, Kürt açılımı, Alevi açılımı gibi yapıcı tamlamalar üzerinden konuştuğuna değindi. Kalın'dan önce, açılımın işaretlerini manşetlerine taşıyan *Günlük* (www.gunlukgazetesi.com, 2009) ve *Yeniçağ* (www.yenicaggazetesi.com.tr, 2009) gibi her iki uçtan yayın organları, konuyu Abdullah Öcalan'ın Ağustos ortasında yapması beklenen yol haritası açıklamasına kilitleyen bir tavır sergilemişlerdi. Kalın'ın yazısı biraz da meseleyi, bu negatif sarkaçtan kurtarma konusunda bir ön alma çabası olarak göze çarptı.

Teröristbaşı Öcalan'ın Ağustos ortasında bir yol haritası açıklayacağı haberleri İmralı'ya yakın basın aracılığıyla kamuoyuna Temmuz başından itibaren duyurulmaya başlanmıştı. Hükümetin düşündüğü çözüm açılımı ise, aslında birkaç yıldır mutfakta olgunlaştırılan bir proje olmasına rağmen, medyada Öcalan'ın açıklamasına karşı bir ön tepki gibi sunuldu. Belki de yapılması kaçınılmaz olan bu karşılaştırma, ilk olarak Vatan'dan Ruşen Çakır'ın 17 Temmuz 2009 tarihli, "Kürt sorununun çözümünde tarihi fırsatta ilk start verilmek üzere" (www.gazetevatan.com, 2009) başlıklı yazısında görüldü. Çakır kendi açısından, AK Parti iktidarının paradoksunu özetlemekteydi: "Öcalan'ın PKK ve bazı Kürtler üzerindeki toplumsal gücü ile Öcalan'ı muhatap alıyor görüntüsü arasındaki sıkışma ihtimalinin tedirginliği."

Ertesi gün (18 Temmuz 2009) *Hürriyet*'ten Ertuğrul Özkök, "İmralı'da hareket var" başlığıyla, açılım sürecine pek değinmeksizin, daha çok Öcalan'a "çözüm yolunda cesur sözler söylemesini" telkin eden bir yazı yazdı. (www.hurriyet.com.tr, 2009) Nitekim Özkök, benzer tavrını "Cesur Türkler, cesur Kürtler" (www.hurarsiv.hurriyet.com.tr, 2009) yazısıyla devam ettirdi. Özkök'te görülen bu bakış açısı, *Hürriyet*'in Bekir Coşkun ve Yılmaz Özdil gibi yazarları hariç – ki bunlara Doğan Grubu gazetelerinde yöneticilik yapmış Mehmet Y. Yılmaz (www.hurarsiv.hurriyet.com.tr, 2009) da eklendi- gazetesinin genelinde, manşet ve haber sayfalarında, İçişleri Bakan Beşir Atalay'ın açılımı resmen başlattığı 29 Temmuz 2009 sonrasında da devam etti. Hatta ulusalcı-laik kesimin Doğan Grubu içerisindeki duayen

temsilcisi sayılan Oktay Ekşi'nin bile, ilk baştaki rezervli tavrının (www.hurarsiv.hurriyet.com.tr, 2009) zaman zaman tam destek noktasına evrildiği görüldü (www.hurarsiv.hurriyet.com.tr, 2009). Açılımın resmen başladığı 29 Temmuz sonrasında konuya dair kaleme aldığı "Başlangıç iyi" başlıklı ilk yazıya "İçişleri Bakanı Beşir Atalay iyi başladı" diye giriş yapan Ekşi, Atalay'a takdirlerini belirterek devam etti:

"Kendi ifadesiyle 'Kürt meselesi olarak adlandırılan' sorunun çözümü konusunda şimdiye kadar yapılmış teşebbüslerin en sonuç verecek türden olanını üstlendi. Önceki günkü basın toplantısında da sağduyu sahibi herkese 'sağlıklı' görünen bir üslup ve yaklaşım sergiledi."

Ekşi'nin bu destekleyici tavrının, Polis Akademisi'nin ev sahipliği yaptığı çalışmaya gösterdiği "İçişleri Bakanlığı, açılımı taşeronlara havale etmiş" (www.hurarsiv.hurriyet.com.tr, 2009) tepkisiyle zaman zaman değiştiği görülsede, Ağustos'un ilk haftasında, kendisinden beklenmeyecek bir düzeyde sürdüğü söylenebilir. Hatta 4-5 gün boyunca konudan uzak kalmaya çalışarak köşesinde TBMM Başkanlığı seçimlerine değinen Ekşi, Başbakan Erdoğan'ın DTP Başkanı Ahmet Türk ile görüşmesine bile, yöntem dışında, güçlü bir itirazda bulunmadı (www.hurarsiv.hurriyet.com.tr, 2009). Zaten Ağustos'un ikinci haftasında benzer bir yaklaşımı, toplumda konuya en hassas kesimi temsil eden şehit aileleri, İzmir Şehit Aileleri İnsan Hakları ve Yardımlaşma Derneği Başkanı Nurettin Yeşilbağ üzerinden, açılım meselesinin geneli için sergiledi: "Açılıma tavrımız yok, yönteme karşıyız." (www.gazetevatan.com, 2009)

Açılımın haberini medyaya 17 Temmuz'daki yazısıyla ilk kez duyuran Ruşen Çakır, sonraki günlerde Doğan Grubu medyası içinde destek yazılarını sürdürerek analizler kaleme alan isimlerden biri oldu. Nitekim Polis Akademisi'ndeki çalışmaya da katılan Çakır, Vatan'ın internet baskısında yayımlanan yazısının ana fikrini, "Kürt açılımı'ndan 'Türkiye atılımı'na" (www.gazetevatan.com, 2009) şeklindeki başlıkla özetletmeyi. Çakır, sonraki günlerde Vatan'da düzenli olarak yazdığı yazılarla açılım konusunda görüş ve önerilerini paylaşmaya devam etti.

Benzer bir tarzı Milliyet yazarlarından Taha Akyol'da da görmek mümkün oldu. 25 Temmuz gibi nispeten erken bir tarihte "Kürt Açılımı?" başlığıyla konuya giren Akyol, "Sihirli bir formül yok, ama problemin ateşini düşürmek mümkün" iyimserliğiyle "açılımın lazım" olduğunu söyledi (milliyet.com.tr, 2009) Sonrasında Lozan konusuna dair yazılar kaleme alan Akyol, tatil dönüşü "Açılım konusunda MHP ve CHP" (milliyet.com.tr, 2009) yazısıyla yapıcı bir perspektiften konuyu işlemeyi, daha çok MHP ve CHP'yi de sorumluluk almaya davet etmeyi sürdürdü. Milliyet'in asker ile sıcak ilişkilere sahip olduğu bilinen yazarı Fikret Bila ise, 22 Temmuz'da "Bir çalışma var, ama İmralı boyutu yok" (milliyet.com.tr, 2009). yazısıyla girdiği konuda, daha çok sınırları, nelerin yapılamayacağını ve kırmızı çizgileri hatırlatan üslubuyla öne çıktı. (milliyet.com.tr, 2009) "Genelkurmay 14 Nisan'daki çizgisinde duruyor" (milliyet.com.tr, 2009). yazısıyla TSK'nın görüşünü aktaran gazeteci imajını sürdüren Bila, Hükümeti ve Başbakan Erdoğan'ı, DTP'yi muhatap alıp CHP ve MHP'yi dışarıda bırakmakla da eleştirdi (milliyet.com.tr, 2009).

Açılımın medya yansımaları bakımından en önemli kısmını oluşturan grupların tavrına gelince; Ağustos'un ilk haftasında açılıma karşı Doğan Grubu'nda belirmeye başlayan iki ayrı bakış açısı Hürriyet ve Milliyet gazetelerinin haber sayfalarında sanki dönüşümlü olarak yer buldu. Yazar yorumlarında geniş bir yelpazede çeşitliliğin gözlemlendiği Grubun, siyasi dengeleri gözettiğini düşündüren tavrı gazete düzeyinde de devam etti. Ancak özellikle Devrim Sevimay'ın "'Türkiye Kendi Modelini Arıyor" başlığıyla açılımı tartıştığı ve farklı kesimlerden aydınlara 10 soru yönelttiği yazı dizisiyle Milliyet, konuya entelektüel bir katkıda bulundu. Milliyet, daha önce de Bakan Atalay'ın açıklamalarını Hasan Cemal, Derya Sazak ve Fikret Bila'nın olumlu görüşleri eşliğinde "Herkes dâhil Türkiye modeli"¹ başlığıyla manşete çıkarırken; bazen sürpriz liberal tavırlar ortaya koyabilen Ertuğrul Özkök'ün yönetimindeki Hürriyet, açılım konusunu ilk sayfada altlarda küçük kutucuklarla görmeyi

1 Milliyet, 30.07.2009.

tercih etti. Bunun yerine Hürriyet'te mucit vatandaşların icatları, Mustafa Duyar'ın kayıp ifadesi, eski müdüre şantaj cezası ve TBMM Başkanlığı seçimleri ile ilgili olan manşetleri de vardı. Hatta Hürriyet, hemen hemen bütün basının yeni Ergenekon iddianamesi ya da Demokratik açılımı ele aldığı 8 Ağustos günü, "Bomba transfer mürekkepbalığı" başlığıyla bir Türk finansçının ABD'li Goldman Sachs'a transfer olmasını manşete taşıyarak farklı çizgide ilerleyen bir gazetecilik örneği sergiledi.

Geçmişte TMSF ile sorunlar yaşayan Ciner Grubu, genel yaklaşımı itibariyle açılımdan yana bir görüntü çizdi. Köşe yazarı düzeyinde çok etkili isimlere sahip olmasa da, Fatih Altaylı yönetimindeki Habertürk gazetesi, haber ve yorumlarıyla açılıma destek verdi. Örneğin, Bakan Atalay'ın açılımı başlatması Habertürk'te "İmralı değil, Türkiye modeli" sürmanşeti ve "Ankara'dan tarihi kararlar" yorumuyla duyuruldu. Öte yandan Yeni Şafak, Star ile Çalık Grubu'na bağlı Sabah gazeteleri demokratik açılıma destek verirken, özellikle "Kürt açılımı" yerine "demokratik açılım" kavramını kullanarak konunun manipüle edilmesini önlemeye çalıştıkları göze çarpmaktaydı.

4. Bir İletişim Krizi Olarak Habur Vakası

Kürt sorununun çözümündeki aciliyetin Türk medyasının geneli tarafından belli rezervlerle de olsa anlaşılmış olduğunu medya üzerinden gösteren yukarıdaki tablo, TSK'nın da çözüme dönük açıklamaları hatırlanırsa, Ağustos ve Eylül ayları boyunca açılım politikasından yana bir seyir izlemekteydi. CHP ve MHP muhalefeti ile ulusalcı bazı yazarlar ve yayınlar dışında, demokratik açılımı akamete uğratabilecek güçlü bir aktör göze çarpmamaktaydı. Bütün bu ortam, geçmişteki provokasyon ihtimallerinin artık zayıflaması ve vatandaşın çatışmadan bıkmaması ile birlikte düşünülünce, Türkiye'nin gerçekten de Kürt sorunu konusunda çözüme çok yaklaştığı söylenebilirdi.

Ağustos ortasında SETA ve Pollmark'ın birlikte 601 köy ve mahallede, 2.497 noktada toplam 10.577 kişi üzerinde gerçekleştirdiği "Türkiye'de Kürt Sorunu Algısı" Araştırması (SETA&Pollmark, 2009) da açılım konusunda genel bir toplumsal desteğin bulunduğunu göstermekteydi.

Ne var ki, 2009 yılının Ekim ayına girildiğinde demokratik açılımın içeriği ve somut sonuçları konusunda toplumsal beklenti yükselirken, halen bu beklentiye cevap verilememiş olması, taraflar arasındaki polemiklerin gittikçe şiddetlenmesine ve iletişim yönetimi konusunda inisiyatifin kaybolmasına neden olmaktaydı. Siyasal pozisyonlarını, açılıma karşı olan ve sayılarının artacağını tahmin ettikleri yüzde 40 civarındaki bir toplumsal taban üzerine kuran CHP ve MHP, taraflar arasındaki çizgileri keskinleştiren bir cephe siyasetini rasyonel bulmaktaydı. Böyle bir ortamda, açılımın hanesine yazılacak bir başarı öyküsüne ihtiyaç duyan Hükümet, Kandil Dağı ve Mahmur Kampı'ndan gelecek bir grup PKK'lı'nın teslim olacağı bilgisini gündeme taşıdı. 19 Ekim günü, İmralı'dan gelen çağrıya uyan 34 PKK'lı Habur sınır kapısından giriş yaparken, (hurriyet.com.tr, 2009) kendilerini "barış grubu" olarak niteleyen PKK'lıları teslim almaya gelen yalnızca savcı ve kolluk kuvvetleri değildi; DTP'nin örgütlediği binlerce insan sevinç gösterileri eşliğinde bir karşılama töreni düzenledi. Çevre illerden gelen pek çok kişi teslim olacak PKK'lıları karşılamak için Habur sınır kapısında toplanırken, DTP'ye bağlı yerel teşkilatların organize ettiği karşılama töreni önce bir meydan mitingine, ardından toplumun geniş kesimlerini ve başta DTP dışındaki muhalefet ile Hükümet olmak üzere çeşitli aktörleri rahatsız edecek bir gövde gösterisine dönüştü.

Sonuçta 34 PKK'lı herhangi bir suça bulaşmadıkları açıklanarak serbest bırakıldı. Teslim olan grubun 100-150'ye tamamlanmasını beklediklerini söyleyen İçişleri Bakanı Beşir Atalay "Avrupa'dan da eve dönüş olabilir" haberini verdi (hurriyet.com.tr, 2009) Ankara, Kuzey Irak ve Avrupa'dan gelecek yeni PKK'lı grupları beklerken, DTP ise, 28 Ekim'de hava yoluyla gelmesi planlanan Avrupa grubunu karşılamak için yeni bir "şov"a hazırlanmaktaydı. Ancak bu kez mekan Habur değil, İstanbul'du ve Cumhuriyet Bayramı öncesi provokasyon riski çok daha yüksekti. Nitekim bu gerekçeyle karşılama ertelendi.

Habur'da kahraman muamelesi gören PKK'lıların gerilla usulü kamuflaj elbisesi ve poşuyla kalabalığın karşısına çıkması, Türkiye kamuoyunda şoke edici bir etki yaptı. Bu sarsıcı sembolik olay, medyada yayınlanan görüntüler ve yapılan yayınlarla Habur krizine dönüşürken, açılım sürecinin İmralı'nın yönlendirmesiyle yürütüldüğü eleştirileri muhalefet tarafından daha yüksek sesle dile getirilmeye başlandı.

4. Temel Aktör Olarak İçişleri Bakanlığının Kriz Yönetimi

PKK'lıların teslim olma süreci de, çatışma süreci gibi sancılı geçerken, gerek Habur'daki karşılama töreninin bir şova dönüştürülmesi, gerekse bazı DTP yöneticilerinin açıklamaları kamuoyundan ve devlet yönetiminden tepki aldı. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, karşılama törenini provokatif olarak değerlendirdi ve "Habur'da yaşananlar hiç hoş değil" ifadesini kullandı (tcgb.gov.tr, 2009) Başbakan Tayyip Erdoğan, şov yapmakla eleştirdiği DTP'yi sorumlu davranmaya çağırdı. DTP'nin, demokratik açılım sürecini tahrik ettiğini söyleyen Erdoğan, "Bu mudur samimiyet? Gerçekten barışı arzulayanlar böyle bir şovu nasıl ortaya çıkarır" dedi. Bir uyarı da Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'tan gelirken, karşılama törenindeki görüntüler için "üzüntü verici" diyen Arınç, "Kahraman gibi karşılama olmaz, yoksa bu iş yarım kalır. DTP'lilere bu olayları engellemek düşer" ifadelerini kullandı. İçişleri Bakanı **Beşir Atalay** da PKK'lıların karşılanmasında DTP'nin büyük bir sorumsuzluk gösterdiğini belirterek, "Acaba süreci sabote mi etmek istiyorlar, diye düşünmemek mümkün değil" dedi (Enine Boyuna, 2009).

Bir bakıma Hükümetin demokratik açılım süreci boyunca en fazla zorlandığı dönem olan Habur krizi sırasında konunun ciddiyetinin anlaşıldığını gösteren bu ifadeler, daha çok DTP yönetiminin sergilediği sorumsuzluğa gönderme yapmaktaydı. Böylece, toplumun açılımdan rahatsız olan kesimlerine yönelik rahatlatıcı mesajlar vermeyi amaçlayan iktidar, Türk ve Kürt kökenli unsurlar arasında ikincisi lehine bozulma işaretleri veren dengeyi sağlamanın yollarını aramaktaydı. Fakat krizi tetikleyen faktörlerin oluşum sürecinde yapılması gerekenler, örneğin iyi bir iletişim stratejisi oluşturma ve halkla ilişkiler çalışması gibi tedbirler için artık geç kalınmıştı. Bu çerçevede, süreci yöneten İçişleri Bakanlığının kriz yönetimi performansını etkileyen faktörler arasında şunlar sayılabilir:

- PKK'lıları teslim alma başarısına odaklanan bakanlık, medyadan kamuoyuna yansıyacak görsel temsil alanında yaşanacak bir iletişim krizi ihtimalini göz ardı ederek herhangi bir stratejik plan ve takvim hazırlamadı. Ayrıca, dağdan inenlerin nasıl karşılanacağı, ilk günlerdeki barınma ve lojistik ihtiyaçlarının ne şekilde giderileceği gibi hususların organizasyonu devlet gücüne değil, DTP'li belediyelerin ve yerel örgütlerin inisiyatifine bırakıldı.

- Önemli bir iletişim eksikliği olarak, BM gözetimindeki Mahmur Kampı yetkilileri ile önceden temasa geçilmemesi zikredilebilir. Gelecek kişiler için resmi veya gayri resmi olarak belli şartlar öne sürülse ve bunlar PKK'lılar ile değil Mahmur Kampı'nın BM tarafından görevlendirilmiş sorumluları ile müzakere edilse, krize giden sürecin önü alınabilirdi.

- Benzer şekilde PKK'lılar ve DTP ile de temasa geçilmediği ortaya çıktı; böylece kamuoyunda inisiyatifin İmralı'ya bırakıldığı izlenimi oluştu.

- Yine önemli bir kısmı Hükümetin politikalarına destek veren, hatta Doğan Grubu gibi muhalif bir kesimin bile dengeli sayılabilecek bir yaklaşım sergilediği medya üzerinden PKK'lıların teslim olma sürecine ilişkin herhangi bir ön halkla ilişkiler çalışması yürütülmedi. Oysa kamuoyu, PKK'lılar, DTP, İmralı ve dış dünya ile medya üzerinden verimli bir iletişim faaliyeti gerçekleştirilebilirdi.

- Bütün bunların sonucunda, açılımın hazırlıksız, plansız, takvimsiz yürütüldüğü izlenimi oluşurken, hem yapılan onca akademik ve teknik çaba boş açıldı, hem de muhalefetin sert eleştirileri toplumsal algı düzeyinde karşılık görmeye başladı.

Her teslim oluş, aslında bir parmağın daha tetikten uzaklaşması demektir. Fakat tetik çekmeye alışan parmakların barış sürecinde nasıl bir toplumsal rol oynayacağı da önemlidir. Bu nedenle, “dağdan inme” sürecinin, “yeraltına inme” sürecine dönüşmeden, uygulanacak sosyal politikalarla “şehir”den, yani Ankara’dan yönetilmesi gerekmektedir. İşte bu süreçte Türkiye’ye; iktidarı, muhalefeti ve bütün toplum kesimleriyle, tarihî bir sorunu çözme görevi düşerken, demokratik açılımın başlatıcısı ve sahibi konumundaki hükümetin muhtemel krizleri yönetme performansı süreç açısından hayati bir önem taşımaktaydı. Ancak yukarıdaki gerekçelerde de görüldüğü üzere, Habur krizi, hem toplumsal destek, hem de demokratik açılımın akıbeti açısından zarar verici bir olay olarak tarihe geçti.

Öte yandan, Habur krizi sırasında başta muhalefet partileri CHP ve MHP olmak üzere, PKK(DTP-İmralı), TSK gibi çeşitli aktörlerin izlediği yöntem ve aldıkları tepki, büyük ölçüde Hükümetinki ile zıt yönde gerçekleşti. Kullandıkları söylem ve uyguladıkları politikalar itibariyle krize yaklaşımları örtüşen muhalefet partileri CHP ve MHP açılım projesine baştan beri koydukları şerhi, Habur vakası sonrası güçlü bir eleştiri ve etkili itirazlar şeklinde sürdürdüler.

PKK ve DTP yönetimine gelince, onlar da yıllar sonra Türkiye kamuoyu karşısında etkili bir görsel şov sergilemiş ve sembolik anlamda kendilerince bir “zafer” kazanmışlardı. Ancak her zaman muhatap alınmamaktan yakının ve Türkiye’nin partisi olmak istediğini dile getiren DTP, geçmişin tecrübelerinden ders çıkarmak yerine, kendisini PKK üzerinden var etmeyi sürdürmeyi tercih etmiş oldu.

5. Demokratik Açılımın Risk Analizi

Demokratik açılım sürecinin en başında yapılması gereken risk analizi, Habur krizi sonrası süreci yöneten aktörlerce vurgulanmaya başlandı. Açılımın risklerini bir araya toplamak gerekirse, bunlar:

- Siyasal gündemin tamamen açılıma endekslenmesi
- Mesele üzerindeki toplumsal gerilim ve ayrışma
- Otorite boşluğu ve kararsızlık
- Tarafların beklentilerinin karşılanamaması
- İmralı’nın güç kazanması ve PKK’nın inisiyatifi ele geçirmesi
- Hükümetin kamuoyunda destek kaybetmesi

şeklinde ortaya çıkmaktaydı. Bu risklere karşı alınması gereken önlemler, şu başlıklar altında toplanabilir:

- **Öncelikle Devletin Acizliği Algısı Giderilmeliydi:** Habur olayı, Öcalan’ın kitleleri sokağa dökmesi ve DTP sözcülerinin açıklamaları toplumu ciddi bir tedirginliğe sevk etmişti. Bütün bu olanlar karşısında toplum, devletin gücünü hissetmemeye başladı. Oysa toplumun en fazla hassasiyet duyduğu şey, devletin gücünü görememektir. Bu çerçevede;

- **İmralı ve Kandil Sağlama Alınmalıydı:** Kandil ve İmralı’ya ciddi cezalandırma yöntemleri veya umutlu bir gelecek seçenekleri sunulmalıydı. İmralı ve Kandil’in 2005 yılına kadar suskun kaldıktan sonra tekrar aktif olmaya başlamaları, kendilerine bir zarar verilmeyeceğine dair algılarından kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede, her ikisine de gerektiğinde sertleşilebileceği mesajı en net şekilde verilmeliydi.

- **Terörle Mücadele ve Demokratikleşme Adımları Paralel Yürütülmeliydi:** İktidarın ihtiyaç duyduğu toplumsal desteği almasının yolu, terörle mücadeleyi ve demokratikleşme adımlarını aynı anda uygulamaya koymasındır. Toplum, terörle mücadelenin etkili bir şekilde sürdürüldüğü,

meydanın teröristlere bırakılmadığı, hükümetin Türkiye'nin çıkarlarını gerekli biçimde savunduğu kanaatine sahip oldukça, en cesur adımlara rıza gösterecektir.

- **Somut ve Radikal Adımlar Atılmalıydı:** Dönemin İçişleri Bakanlığının açılımın stratejisini tayin edememesi, sürdürdüğü söylemi somut adımlarla destekleyememesine yol açmıştır. Bu da, hem toplumsal çatışma riskini arttırmış, hem de açılımın başarıya ulaşmasını engellemiştir. Oysa terörle mücadele, teröristlerin silah bırakması ve demokratikleşme adımlarını paralel yürüten bir strateji daha çok iş görebilirdi.

- **Toplumsal Çatışma Riski Giderilmeliydi:** Toplumsal çatışma riskini doğuran en önemli unsur, devletin teröristlerle yeterince mücadele etmediğini düşünüp işin başa düştüğüne karar veren toplumsal kesimlerin varlığıdır. Bu nedenle, devletin Habur benzeri huzuru bozan unsurlarla mücadele edip teröre boyun eğmediğini topluma göstermesi, toplumun devlete duyduğu güveni arttıracaktı. Bunun için de, çatışma riskini oluşturan unsur ve aktörlerin tespit edilmesi, gerekli önlemlerin alınması ve etkili olabilecek muhtemel aktörlerin hem iletişim süreci, hem de etkinlikleri bakımından kontrol altına alınması gerekirdi.

- **Silahsızlanmaya Öncelik Verilmeliydi:** Açılıma yönelik kaygıların azalması büyük oranda silahsızlanmanın başarılmasına bağlıydı. Bu çerçevede, en başta, PKK'nın silahsızlandırılmasına yönelik etkili bir yol haritası belirlenip hayata geçirilmeliydi.

Sonuç

Yukarıdaki analizde işaret edilen tehlikeler, açılımın toplumsal gündeme geldiği günlerden beri kendisini gösteren potansiyel risklerdi. Habur krizi sonrasında ise, bu potansiyelin fiiliyata döküldüğü görüldü. Üstelik demokratik açılım paketinin 10 Kasım 2009 günü TBMM gündemine gelmesi, iletişim yönetimi açısından gereksiz bir zamanlama tartışmasına yol açarak açılım sürecinin yeniden semboller üzerinde kilitlenmesi sonucunu doğurdu. 27–28 Kasım'da hem PKK'nın kuruluş yıl dönümünü, hem de İmralı'daki Öcalan'ın "yerim dar" krizini bahane eden PKK'nın şehir yapılanması KCK öncülüğünde sokak gösterileri ve provokasyon eylemleri gerçekleşti. Bu dönemde yaşanan en kritik olay, Muş'ta bir vatandaşın tüfeği eline alıp göstericilere ateş etmesiydi. Toplumsal facianın eşliğinden dönüldüğü bu olay, devlet otoritesi algısının vatandaş tarafından sorgulanmaya başladığının ve bireylerin kendi sorunlarını kendilerini çözmeye girişmesi riskinin işaretleri arasında sayılabilir.

Devlet, otoritesini Aralık ayı sonunda KCK evleri operasyonu ile göstermek istedi. Fakat DTP kapatıldıktan hemen sonra gerçekleşen bu operasyonların hem mağduriyete uğramış görünen partinin kitlesi üzerinde yapılması, hem de belediye başkanlarına kelepçe vurulması gibi sembolik etkisi kendi gerçekliğini aşan tartışmalarla kilitlenmesi demokratik açılım sürecini bir kez daha zora soktu.

2009 sonuna gelindiğinde açılım sürecinin Habur, Öcalan'ın hapisane boykotu, PKK'lıların sokak gösterileri, DTP'nin kapatılması ve KCK operasyonları sonucu gelişen krizlerle daha çok Roman ve Alevi eksenine kaymış olduğu söylenebilir. Demokratik açılımın Kürtlerle ilgili boyutunun başarıya ulaşması için, ülkenin doğusu ile batısı arasındaki etno-kültürel ve siyasal farklılığı dengeli bir yapıya kavuşturacak güçlü bir siyasal merkezin gerektiğinde caydırıcılık özelliğini kullanarak algının olgudan önce geldiği bilinciyle hareket etmesi gereklidir. Bunun için de hem normal süreçlere, hem de kriz ihtimallerine hazırlık amacıyla bir iletişim planının varlığı gereklidir. Aksi takdirde, art niyetli aktörlerin bu tür süreçleri semboller savaşına çevirmesi ve böylesi bir ortamda çözüm ümidinin kaybedilmesi kaçınılmazdır. Bu çerçevede, algının bilgi ve gerçekliğin önüne geçebildiği benzer durumlarda gerek medyanın doğru bilgiyle yönlendirilmesi noktasında süreci yürütücü aktörlere, gerekse toplumu iyi bir gelecek ortamına taşımak ve demokratik ortamı geliştirmek misyonu taşıyan medyaya büyük sorumluluklar düşmektedir.

KAYNAKÇA

- Akyol Taha, (2009),
<http://www.milliyet.com.tr/Yazar.aspx?aType=YazarDetayArsiv&ArticleID=1121270&AuthorID=62&b=Kurt%20acilimi&a=Taha%20Akyol&ver=95>
- Akyol Taha, (2009),
<http://www.milliyet.com.tr/Yazar.aspx?aType=YazarDetayArsiv&ArticleID=1126195&AuthorID=62&b=Acilim%20konusunda%20MHP%20ve%20CHP&a=Taha%20Akyol&ver=49>
- Bila Fikret , (2009),
<http://www.milliyet.com.tr/Yazar.aspx?aType=YazarDetayArsiv&ArticleID=1125381&AuthorID=61&b=Isin%20gelip%20dayanacagi%20yer&a=Fikret%20Bila&ver=04>
- Bila, Fikret (2009),
<http://www.milliyet.com.tr/Yazar.aspx?aType=YazarDetayArsiv&ArticleID=1124566&AuthorID=61&b=“Ataturk%20modeli”ne%20ne%20oldu&a=Fikret%20Bila&ver=46>
- Bila, Fikret
<http://www.milliyet.com.tr/Yazar.aspx?aType=YazarDetayArsiv&ArticleID=1120153&AuthorID=61>
- Bygm.gov.tr, (2009), http://www.bygm.gov.tr/yayinlarimiz/anadoluyahaberler-yeni/kaldir/2009/mayis/ah_13_05-09.htm
- Cnnturk.com, (2009),
<http://www.cnnturk.com/2009/turkiye/05/12/baykal.gulun.firsat.soylemini.elestirdi/526246.0/>
- Çakır, Ruşen, “Kürt açılımı’ndan ‘Türkiye atılımı’na”, Vatan, 01.08.2009.
- Ekşi, Oktay, “Açılım belli oldu”, Hürriyet, 23.07.2009.
- Ekşi, Oktay, “Başlangıç iyi”, Hürriyet, 31.07.2009.
- Ekşi, Oktay, “Demokratikleşelim derken”, Hürriyet, 02.08.2009.
- Ekşi, Oktay, “Deyimlerin Önemi”, Hürriyet, 22.07.2009.
- Ekşi, Oktay, “Süreç”, Hürriyet, 06.08.2009.
- Enine Boyuna, TRT 1, 26.10.2009.
- Fikret Bila, “Atatürk modeline ne oldu?”, Milliyet, 04.08.2009.
- Fikret Bila, “Genelkurmay 14 Nisandaki çizgisinde duruyor”, Milliyet, 31.07.2009.
- Fikret Bila, “İşin gelip dayanacağı yer”, Milliyet, 06.08.2009.
- Gazetevatan.com, (2009),
<http://haber.gazetevatan.com/haberdetay.asp?Newsid=249206&Categoryid=4&wid=73>
- Gazetevatan.com, (2009),
http://w9.gazetevatan.com/haberdetay.asp?detay=Acilima_tavrimiz_yok_yonteme_karsiyiz&tarih=21.08.2009&Newsid=253312&Categoryid=1
- Haberler.com.tr, (2019),
<https://www.haberler.com/dtp-genel-baskani-turk-toplumun-tumunu-kucaklayan-haberi/>
- Hurriyet.com.tr, (2009),
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=12121755&yazarid=1&tarih=2009-07-22>

- Hurriyet.com.tr, (2009),
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=12129433&yazarid=1&tarih=2009-07-23>
- Hurriyet.com.tr, (2009),
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=12159735&yazarid=10&tarih=2009-07-28>
- Hurriyet.com.tr, (2009),
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=12168272&yazarid=148&tarih=2009-07-29>
- Hurriyet.com.tr, (2009),
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=12186732&yazarid=1&tarih=2009-07-31>
- Hurriyet.com.tr, (2009),
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=12196545&yazarid=1&tarih=2009-08-02>
- Hurriyet.com.tr, (2009),
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=12224817&yazarid=1&tarih=2009-08-06>
- İyi şeyler olacak, Star, 09.05.2009.
- Küçükyılmaz, Mücahit , “Hoş Geldin Ya Açılım!”, Mostar dergisi, Eylül 2009.
- Muhatap aranıyor, Günlük, 22.07.2009.
- Ntvmsnbc.com.tr, (2009), <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/337184.asp>
- Radikal.com.tr, (2009),
<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetay&ArticleID=935530&Date=22.04.2010&CategoryID=78>
- Sabah.com.tr, (2009), http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/ibrahim__kalin/2009/07/25/sorundan_acilima
SETA&Pollmark, Türkiye’de Kürt Sorunu Algısı, Ankara, Ağustos 2009.
- Şehit kanı sizi boğar, Yeniçağ, 25.07.2009.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı, www.tccb.gov.tr, (Erişim Tarihi: 20.10.2009).
- Türkçe Sözlük, Açılım, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2005.